

# VAKIFLAR DERGİSİNİN İLK SAYILARININ SAYISAL ve TEMATİK OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

**Yard.Doç.Dr. M.Fatih MÜDERRİSOĞLU**  
Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü

Üç çeyrek döneme, bir bakıma gelişmiş ülkelerdeki ortalama insan ömrüne denk gelen yayın süresi ile Vakıflar Dergisi, halen Türkiye’de en uzun süredir yayımlanan dergiler arasında ilk sıradadır. İlk otuzbeş yılda zamanın şartları gereği ancak on sayısı çıkarılabilen Vakıflar Dergisi, özellikle 2009 yılındaki 32. sayı ile birlikte, her yıl düzenli olarak yayımlanan iki sayıyla birlikte 75. yılda 40. sayıya ulaşmanın mutluluğu ve heyecanını yaşıtmaktadır.

Makalemizde, öncelikle derginin ilk on, ardından ikinci on sayısında aldığı yol sayısal rakamlarla, seçkin yazar kadrosuyla, şehir-bölge-ülke farklılığı gözetilmeksizin geniş coğrafyaya yayılan zengin konu çeşitliliği ile daha iyi anlaşılacaktır. 230 makalenin yer aldığı ilk on sayı toplam 3430 sayfa metin ve görsellerden oluşmaktadır. Derginin kimi sayısının adeta iki ciltlik kadar hacimli olduğunu da düşünecek olursak on sayıdan daha fazla yayımlandığını kabul edebiliriz. Bu bağlamda her sayının 350 sayfadan, ortalama 23 makaleden oluştuğunu anlayabiliriz.

Konu çeşitliliğini irdelediğimizde genel veya monografik şehir ve yapı tanıtımlarından genel mimariye, bani ve yapılarından yapı tiplerine vakfiye tercüme ve yorumlamalarına, Vakıflar müessesesi ile ilgili alt başlıklardan mimarlara, korumacılık, onarım ve turizmden bezeme anlayışı ve çeşitlerine kadar uzanan geniş yelpazede tematik konulara yer verdiği anlaşılır. Seçili makaleler arasında doğrudan ya da dolaylı yoldan banilerin yaşam ve vakıf eserlerine ayrılanların sayısı yirmiden fazladır. Külliye, heyet ve manzume adlarıyla yayımlanan ondokuz çalışmayı, içinde cami, mescit, ribat ve türbeleri konu alan dini mimari eserler takip eder. Ardından hastahane/darüşşifa, medrese, hamam, çeşme, kervansaray, şehiriçi hanı, yalı ve kütüphaneyi esas alan sivil mimari örneklerinin tanıtımına ağırlık verildiği görülür.

İlk on sayıda, makaleleri ile derginin yazar kadrosuna katılan araştırmacılar arasında, tarihçi, mimar, günümüz tanımlamasıyla sanat tarihçisi, mimarlık tarihçisi, arkeolog, hekim vb. alanlarda yetkin kişilerin olduğu anlaşılır. Ayrıca kişilerin dönemlerinin tanınmış siyasi, kültür ve entellektüel çevreden geldikleri bilinir. Yazar kadrosu içinde akademisyenler kadar, Vakıf Kurumu dahil çeşitli konularda çalışan araştırmacılar da söz konusudur. Sayısal döküme göz attığımızda Fuad Köprülü, Süheyl Ünver, Halim Baki Kunter, Ali Saim Ülgen ondan fazla makalesiyle Vakıflar Dergisi’nde en fazla makale yazan araştırmacılar olmuşlardır. Ekrem Hakkı Ayverdi, Müjdat Cumhur, İbrahim Hakkı Konyalı, Tahsin Öz, Albert Gabriel, A.Erdoğan, Yılmaz Önge, M. Erdoğan, Ömer Lütfi Barkan, Mahmut Akok, Erdem Yücel, Semavi Eyice, Doğan Kuban, Aptullah Kuran, Gönül Öney ve Ömür Bakırer ise üç ile dokuz arasında makaleleri yayımlanan diğer araştırmacılarıdır.



Banileri konu alan makaleler başta sultan, bey, sadrazam, vezir, valide sultan, din adamı, ayan beyi, beylerbeyi vb. banilerin yaşam öykülerinden hareketle vakıf eserlerini konu edinmektedir.



İrdelenen şehir/bölge/ülkelere gelince; bahsi geçen yerleşimler günümüz Türkiye'sinin geneline yayılmakta, Türkiye sınırları dışında ise eski Osmanlı coğrafyasının bölge ve şehirlerini gündeme getirmektedir. Şüphesiz eski payitaht merkezi İstanbul yoğunlukla ele alınmakta, İstanbul, Edirne, Bursa, İznik, Konya, Kütahya, Divriği, Niksar, Karaman, Erzurum, Mudurnu, Diyarbakır, Sivas, Kırşehir, Siirt, Manisa, Seyitgazi, Beyşehir, Sinop, Alanya gibi kırkiki il veya ilçenin konusu makalelerde geçmektedir. Bu şehirlerin seçiminin rastgele olmadığı Osmanlı ya da Anadolu Selçuklu dönemlerinin eski başkentleri, beylerbeylik merkezleri, şehzade şehirleri ya da kutsal şehir vasfında oldukları görülür. Dimetoka, Trablusgarp/Tripoli, Ohri, Prizren, Mostar ve Belgrad ile bir zamanlar Yugoslavya, Bulgaristan, Rumeli gibi geniş coğrafi alan veya ülkelerin makale konusu oluşturması ise Türk-İslâm şehir kültürüyle açıklanabilir.



Vakıflar Dergisinin ilk beş sayısında birinci bölümde geniş ve ayrıntılı makalelere yer verilmişken, ikinci bölüm kitap tanıtımına, kitap/makale eleştirisine ve biyografilere ayrılmıştır. Ayrıca ilk bölümde yayımlanan ve Türkçe kaleme alınan bazı yazılar İngilizce, Fransızca ya da Türkçe çevirileri ile karşımıza çıkmaktadır. II. bölümün maalesef altıncı sayıdan sonra kaldırılmasıyla derginin etki gücünün kısmen azaldığını kabul edebiliriz. Bu bağlamda son sayılarda tekrar geriye dönüş şeklinde çeşitli etkinliklerden bahseden yazılara yer verilmektedir.

Dergi ile ilgili ifade edilebilecek bir genelleme de Osmanlı kültür ortamına daha sık ve geniş yer verilmesidir. Buna karşın Anadolu Selçuklu, Beylikler dönemi ve Orta Asya'yı konu alan makaleler de azımsanmayacak kadar orijinal ve çeşitlilik göstermektedir.

Temalarına göre ilk on sayı içinde tarafımızdan seçilen bazı makalelerin açılımı ve özet yorumu şöyledir.<sup>1</sup> Vakıflar Dergisinin en prestijli sayılarından başta geleni 1938 tarihli ilk sayıdır ve bu sayı birbirinden seçkin yazarlı onaltı makale ile ikinci kısımda yer alan ve ilk bölümdeki bazı makalelerinin Fransızca ve Almanca tercümelerinden oluşmaktadır.

İlk sayıda üç makale sanat tarihi disiplini açısından daha dikkat çekicidir. Fransız kökenli araştırmacı A.Gabriel tarafından kaleme alınan, "Tarihi Türk Abidelerinin Tamir ve İhyası" konulu makale metin haricinde ondört fotoğraftan oluşur. Çalışma Malabadi Köprüsünden Kayseri – Sivas yolundaki Sultan Hanına, Diyarbakır Ulu Burçtan Kayseri Huand Hatun Camisine, Amasya Torumtay Türbesinden Niğde Hüdevend Türbesine ve Ahlat kümbetlerine uzanan farklı coğrafyalardaki eserlere yapılan onarımları konu alır.<sup>2</sup>



Tip tarihi üzerine çalışmalarıyla tanınan Dr. A.Süheyl Ünver, sanat tarihi çalışmalarına katkı sağlayan ve disiplinler arası bilgi üreten bir araştırmacıdır. Yazar makalesinde Anadolu ve Ortadoğu coğrafyasındaki yirmi hastaneyi ele almaktadır. Mardin, Musul, Erbil, Şam, Halep, Trablusşam, Kudüs, Kahire, Amasya, Divriği, Kayseri, Sivas, Konya, Çankırı, Kastamonu, Akşehir, Aksaray, Tokat, Erzurum, Erzincan gibi

<sup>1</sup> Mesleğimiz gereği makalelerin özet tanıtımında Sanat Tarihi içerikli yazılar gözetilmiştir.

<sup>2</sup> A.Gabriel, 1930'larda başta Bursa olmak üzere Orta Anadolu ve Orta Karadeniz ile Güneydoğu Anadolu üzerine ciltler halinde Fransızca eserler yazmıştır. Halen bu kitaplar kaynak eserler arasındadır.

bir zamanların önemli yerleşimlerdeki Artuklu, Zengi, Eyyübi, Memlük, İlhanlı, Mengücekoğulları, Anadolu Selçuklu dönemlerine ait hastahaneler plan, kesit, restitüsyon ve fotoğraflarla zenginleştirilerek tanıtılmaktadır. Mimar olarak kimi tarihi mekân ve yapıların çizimlerini gerçekleştiren Ali Saim Ülgen, İznik'te Türk Eserlerini konu alan geniş kapsamlı monografik bir şehir/yapı tanıtımı yapmıştır. Makale özette coğrafi konuma, tarihi coğrafyaya, bölgeye gelen seyyahların izlenimlerine ve gruplandırılmış yapı anlatımlarına yer vermiştir. Çalışmada kent planı dışında çok sayıda yapının plan, kesit ile fotoğrafları da karşımıza çıkar.

Dört yıl aradan sonra 1942'de 616 sayfalık hacmi ile adeta kitap gibi yayımlanan ikinci sayıda da şüphesiz farklı konularda birbirinden değerli yazılar mevcuttur. Tahsin Öz,<sup>3</sup> makalesinde bir selâtin yapısı Sultan Ahmed Camisinin bezemelerini ikinci sayıda da konu edinmektedir. Yazar, yapının mimariye bağlı çini, taş, kalemişi, sedef ve bronz bezemeyi mekân belirterek tasvirlerle anlatmaktadır.

Vakıflar Dergisinin belki en çok dikkat çeken makaleleri arasında Ömer Lütfi Barkan'ın kısaca Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyelerini konu alan çalışmadır. Adeta bir kitap kadar hacimli ve zengin içeriği ile çalışma halen güncelliğini korumaktadır. Makale çeşitli yapılara ait kayıtların fotoğraflarıyla sonlanmaktadır.



İstanbul çinilerinde lâle konusunu işleyen Feyzullah Dayıgil, ilk sayıda ele aldığı yedişer cami ve türbedeki çinilerdeki Lâle motifini bu kez saray ve kitaplıklardaki örneklerle daha zenginleştirmektedir. Araştırmacı lâlenin bezemedeki önemine, renk dokusuna işaret etmekte, 18. yüzyılın ilk çeyreğine ait Damat İbrahim Paşa zamanındaki gelişmelerden söz ederek fihrist ve lale çizimleriyle eserini sonlandırmaktadır. 16. yüzyılın iz bırakan vezirlerinden Pertev Paşa'yı hem bir bani hem de vakıf eserleriyle tanıtan Abdülkadir Erdoğan, İzmit'i menzil külliyesi ile imar ettirmiş, sağlığında da İstanbul'a kendi türbesini yaptırmış baniiyi bize anlatmaktadır. Bu çalışma A.S. Ülgen'in Pertev Paşa'yı konu alan

<sup>3</sup> Yazarın İstanbul Camilerini konu alan iki ciltlik eseri önemlidir.

araştırma ile örtüşerek birbirini tamamlamaktadır. Yazılı belgeler içinde sıklıkla karşımıza çıkan ve önemli bilgiler içeren kitabeler, Halim B. Kunter'in bir makalesinde irdelenmiştir. Seçilen elli kitabenin yirmibeşi Bursa'yı, onbeşi Kırşehir'i diğerleri ise farklı yerleşimlerle ilgilidir. Yazar kitabelerin orijinal yazılımını, transkripsiyonunu ve günümüz Türkçesi ile yazımını vererek araştırmacılara kaynak oluşturmuştur. Her biri ayrı bir değere sahip kitabeler içinde şüphesiz Mimar Sinan'ın adının geçtiği tek kitabe olan Büyükçekmece kitabeleri daha ilgi çekicidir. Makale yirmiyedi kitabenin içeriği açısından kayda değerdir.

Üçüncü ciltte mimar E.Hakkı Ayverdi, dağılmadan önceki "Yugoslavya'da Türk Abideleri ve Vakıfları" konulu kapsamlı çalışması, ile Üsküp, Ustorumca, Manastır, Prizren, Priştine, Belgrad, Vişgrad, Mostar, Saray Bosna, Zagreb ve Travnik gibi günümüzde farklı devletlerin sınırları içinde kalan kentlerdeki Osmanlı dönemi yapılarını tanıtmayı amaçlamaktadır.<sup>4</sup> Makale plan, kesit ve fotoğraflarla destelenerek güçlendirilmiştir. Aynı ciltte yer alan Bernard Lewis'in "17. Yüzyıldaki Osmanlı topraklarını Gezen Yahudi Kökenli Bir Seyyahın Anıları", hem Türkçe hem de İngilizce kaleme alınarak dergide konu çeşitliliğini arttırmıştır. Seyahatname özellikle Antakya – İstanbul yol üzerindeki yerleşimleri tanıtmaya açısından çarpıcı bazı ifadeler içermektedir.



4 E.H. Ayverdi, yurtdışındaki Osmanlı eserlerini konu alan bir dizi seri eserinin iki cildini Yugoslavya'ya ayırmıştır.

Cilt dördte yer alan mimar A.Saim Ülgen'in monografik çalışması, Fatih dönemi sadrazamlarından İshak Paşa'yı ve vakıf eserini ele almaktadır. Cami, medrese ve türbeden oluşan külliye, serbest düzende ortak kullanımlı bir avluda karşılıklı iki yapının yerleştirilmesi ile ilgi çekicidir. Bu şema daha sonra Mimar Sinan tarafından yeniden ele alınarak sistemleştirilecektir. Halim B. Kunter'in "Fatih Devri Sonlarında İstanbul Mahalleleri, Şehrin İskanı ve Nüfusu" adlı makalesi ile E.H.Ayverdi'nin "Fatih Devrinde İstanbul Mahalleri" konulu çalışması birbirini tamamlar mahiyettedir. Bu bağlamda Ayverdi'nin mahalleler için hazırladığı çizelgeler bölgelere dayanmakta ve bölgelere göre dağılım göstermektedir.

Süheyl Ünver, "Edirne'de Mimari Eserlerimizdeki Tabii Çiçek Süslemeleri Hakkında" konulu makalesinde Üç Şerefeli, Muradiye ve Selimiye Cami gibi kentten seçkin üç zarif yapısını örnek alarak zevk ve estetik açıdan konuyu işlemektedir. Yazar çini ve kalem işlerinde yer alan karanfil ve lâleyi baz alarak konuyu işlemektedir. Arkaya eklenen çiçeklerin çizimleri çalışmayı güçlendirmektedir. Yazar VI. sayıda yine Edirne'yi örnek alarak kent ile özdeşleşen Edirnekâri lake işleri ve sanatkarlarını bizlere tanıtmaktadır. Bu kapsamı kitap ve defter kapları, kalemdanlar, kutu, yazı takımı, duvar saatleri, çekmece vb. gibi bir zamanlar günlük hayatta sıklıkla kullanılan eserler oluşturmaktadı idi. Bu bağlamda Edirne dışında da karşımıza çıkan bu işçiliğin yirmi sanatkarını arşivlerden bulduğu kadarıyla alfabetik olarak isimlerini, üslup ve çalışmalarını sunmakta, anonim kalanları da ayrı bir kategoride değerlendirmektedir. Yedinci ciltte, Danişmend Beyliği'nin Tokat ve ilçesi Niksar'da yer alan Yağı – Basan medreselerini konu yapan Aptullah Kuran, Anadolu'nun bu en eski medreselerinin aynı zamanda İslam dünyasının da ilk merkezi kubbeli medrese olmalarına dikkat çekmektedir. Her iki medresede iki eyvalı, kapalı avlulu olup içlerinde öğrenci mekânları, yazlık dersane, mescit, kitaplık, müderris odası ve aşhane gibi mekânların olduğu belirtilmektedir. Günümüzde onarılarak yıkılmaktan kurtarılan ilgili yapıların 1965'deki plan ve fotoğrafları da verilmektedir.

Şehircilik üzerine ciddi ve ilk çalışmalardan biri Doğan Kuban tarafından VII. ciltte kaleme alınmıştır. Yazar kendi ifadesi ile bundan yaklaşık elli yıl önce Anadolu şehirleri hakkındaki bilgilerin yok denecek kadar az olduğunu belirttikten sonra, Anadolu şehirciliğini M.Ö. 1000 yıllarında daha geriye gittiğini savunur. Mesleğinde duayenlerden biri kabul edilen Kuban, Roma, Bizans kent dokularının zamanla yok olduğunu iddia ettikten öte Türklerin yeni bir sentez olarak kendine özgü nitelikleri öne çıkardıklarını belirtir. Araştırmacı makalesinin devamında, İslam şehri, Türkistan ve İran'da Şehir, Anadolu Bizans Şehri, Bizans Şehriden Türk Şehrine, Şehirlerin Kuruluşu ve Fiziksel Gelişmeler gibi bazı başlıklar altında ayrıntıya inmektedir. Çalışma Amasya, ile Bursa'dan üç örnek fotoğraf ile sonlanmaktadır.

"Osmanlı Devrinde Anadolu Camilerinde Restorasyon Faaliyetleri" konulu makalesinde Muzaffer Erdoğan, tarihi belgelere göre Afyonkarahisar, Manisa, Amasya, Ankara, Bolu, Bursa, Konya, ve Muğla vb. şehirlerin merkez ve bazı ilçelerinde Osmanlı döneminde yapılan onarımlara değinmektedir. Ekte de daha önce yayımlanmamış 117 belgede kadınlara, mollalara, naiblere, voyvodalara ve mutasarrıflara gönderilen ve tarih içeren hükümlere yer verilmektedir.



Yedinci ciltteki bir tanıtım yazısı da Hıvziya Hasandediç (çev. İsmail Eren)'in "Mostar'ın Türk Devri Kültürel ve Tarihi Anıtları" konusundadır. Yazar eski bir Osmanlı kenti olan Mostar'daki anıtları alt bölümler halinde ayırarak incelemekte ve bu yapılara ait kitabe, plan ve fotoğraflarında vermektedir. Kanuni Sultan Süleyman'ın annesi Hafsa Sultan'ın 1522 tarihli vakfiyesinden yola çıkarak Manisa'daki vakıf eserlerini sunan İ.H.Konyalı, önce dönem bilgilerinden bahsetmekte ardından vakfiyede adı geçen yapıların adlarını ve yerlerini vermektedir. Vakfiyede belirtilen 117 görevlinin görev tanımları, aldıkları ücret ve nitelikleri de anlatılmaktadır. Onarım aşamasına da değinen yazar, sonrasında her yapıyı ayrıntılı tanıtmaktadır. Bu bağlamda yazar, Kanuni'nin annesi adına darüşşifa ve hamam yaptırdığını ve Hafsa Sultan'ın İstanbul Selimiye Külliyesi içinde yıkılan türbesinde gömülü olduğu belirtilir.

VIII. ciltte dikkat çeken bir makalede “Malatya Ulu Caminin Asli Planı ve Tarihi Hakkında” adlı Oluş Arık tarafından kaleme alınan çalışmadır. Yazar bahsi geçen cami için “..... İrandaaki Büyük Selçuklu İmparatorluğu cami geleneğini Anadolu’da temsil eden tek örnek olarak önem kazanıyor” demektedir. Sözü edilen altı kitabeden bir kısmı tamir ve ilavelere, bir kısmı da sanatkarlara ayrılmıştır. Almancaya da çevrilen makale hem kitabeler hem de restitüsyon planının verilmesi açısından kayda değerdir. Çalışmaya eklenen çizim ve fotoğraflar da konuyu güçlendirmektedir.

Arkeolog Mahmut Akok’un kaleminden çıkan “Diyarbakır Ulu Cami Mimari Manzumesi” konulu makale ikişer cami, medrese, maksure ve şadırvandan oluşan yapı topluluğunu yapıları ile ayrı ayrı incelemektedir. Çalışmanın ana amaçlarından biri de kitabelerinin orijinal yazımı ve tercümeleridir. Çok sayıda eklenen kesit, plan, röleve ve fotoğraflar çalışmayı görsel açıdan desteklemektedir. Sanat Tarihçi Ara Altun’un “Mardin Ulu Camii ve Çifte Minareler Üzerine Birkaç Not” adlı çalışması yapı boyutunda monografik araştırmalara örnek oluşturabilecek niteliktedir. Yazar, A. Gabriel’in 1930 yılındaki rolövesini dikkate almaktadır. Çok sayıda kitabe Artuklu’dan Akkoyunlu’ya ardından Osmanlıya uzanan sürekliliğe işaret eder. Çifte minare kavramı da bu bağlamda tartışılır.

IX. Ciltte de Azade Akar’ın, “Ayasofya’da Bulunan Türk Eserleri ve Süslemelere Dair Bir Araştırma” başlığını taşıyan çalışması iki temel amaca sahiptir. İlki yapılan tamir ve temel ilaveler, ikincisi bazı mimari ilavelerdir. Bu bağlamda yapının içinde ve dışında yer alan ilaveler iki ayrı ana bölümde anlatılmaktadır. İçte mihrap, minber, çeşitli mahfiller, vaiz kürsüsü, yazı levhaları, kandiller ve süsleme ayrıntıları; dışta ise kütüphane, imaret, minareler, muvakkithane, sebiller, şadırvan, sıbyan mektebi, türbeler ve yıktırılan medrese konunun ana temasıdır. Ana kubbenin göbeğindeki celi yazıların kalemişi olduğu, çini, tunç, mermer ve ahşap şebekelerin, kandillerin eseri tamamladığından bahsedilerek metnin arkasına çeşitli fotoğraf ve çizimler eklenir. 10. ciltte yer alan Ömür Bakırer’in “Vakfiyelerde Binaların Tamirâtı ile İlgili Şartlar ve Bunların Uygulanması” konulu makale mimarlık tarihçisi Ömür Bakırer’in görüşlerinden oluşmaktadır. Yazara göre genelde vakıfların hukukî, sosyal, iktisadî ve dinî yönleri incelenirken ayakta kalabilmeleri için gereken tamirat konuları yeterince işlenmemiştir. Dolayısıyla bazı vakfiyelerden yola çıkarak onarımla ilgili şartlar incelenmiştir. Anadolu Selçuklu dönemine ait Sivas Keykâvus Darüşşifası, Karatay Kervansarayı, Antalya Karatay Medresesi, Sivas Gök Medrese; Osmanlı dönemine ait ise Zaganus Paşa, Yıldırım Bayezid, İshak Paşa, Fatih Sultan Mehmed, Sultan II. Bayezid, Sultan I. Süleyman ve Nevşehir’li Damat İbrahim Paşa’nın vakfiyelerindeki görev mahiyeti, usta – mimar adı, ücret, bireysel nitelikler ele alınmaktadır. Kullanılan orijinal belgeler arasında tamirat ile ilgili divan hükümleri ve kadı sicilleri, yıllık muhasebe bilançolarında tamirata dair kayıtlara rastlanır. Yazara göre vakfiyelere konan onarımla ilgili şartların vakıf malı gayrimenkul eserlerin devamlı bakım ve tamirinde önemli bir etken olduğu kabul edilebilir. Ayrıca sadece gayrimenkuller değil menkul eserlerin bakım ve korunması da gözönüne alınmalıdır.

X. ciltte Cengiz Orhanlı’nun kaleme aldığı “Bayram Paşa/Çakıt Hanı” konulu makale Anadolu Selçuklu kervansaraylarına karşı Osmanlı hanlarına dikkat çekmek üzere hazırlanmıştır. Yazar bu bağlamda arşiv ve kütüphanelerde yaptığı ön çalışma aşamasında tespit ettiği yirmi dört Osmanlı hanı ve kervansarayını tanımayı amaçlamaktadır. Osmanlı’nın Anadolu Sağ Yolu/Ulu Yol’u üzerine 1638’de

dönemin sadrazamı Bayram Paşa tarafından inşa ettirilen menzil hanı ile ilgili olarak yazar, keşif ve tamirle ilgili belgeleri bize sunmaktadır. Orijinal belgelerin sunulması hassasiyete işaret etmektedir. Bu ciltle yer alan farklı bir çalışma da Feramuz Berkol'un Türk Vakıf Kervansarayları ve bugünün turizm hizmetinde kullanımlarına işaret eden makalesidir. Yazar, han ve kervansaray tanımının ardından tarihsel süreç içinde bu tip konaklama/ticarî yapılara verilen adlardan söz etmektedir. Bir bakıma Anadolu Selçuklu, Osmanlı dönemine ait bazı hanların onarılarak turizmin hizmetine sunulduğunu belirten yazar, örnekler de vermektedir. Çalışma şehirlere göre yapı listelerinin sunulması ve görsellerin verilmesi ile sonlanmaktadır.

Vakıflar Dergisinin ikinci on sayısının serüvenine gelince; 1977 ile 1988 yılları aralığında ikinci on sayı okuyucuyla buluşmuştur. Yayın yıllarına baktığımızda derginin periyodik olarak ay ve yıl bazında düzgün çıktığı ifade edilemez. 1987'de olduğu gibi aynı yılda üç sayı çıkartılırken kimi zaman üç sene gibi uzun bir süre yayına ara verilir. Bununla birlikte, 1981'de yayımlanan 13. sayı 745 sayfalık hacmiyle adeta üç dergi; 1978 yılında basılan 12. sayı ile 1988'de okuyucuya ulaşan 20. sayılar ise 400 sayfayı aşan hacimleri ile iki dergi kapsamında hazırlanmışlardır. Sayısal rakamlara göz attığımızda toplam 3216 sayfada 167 makalenin 170 araştırmacı akademisyen tarafından yazıldığı anlaşılır. Bu durumda dergi başına 321 sayfalık makale yazılımı ve 17 araştırmacı sayısı ortaya çıkmaktadır.

İkinci on sayıda karşımıza çıkan konular aşağıdaki ana başlıklar halinde toparlanabilir.

- Vakıf müessesesi ve vakıflarla ilgili miras, hukuk, iktisat vb. gibi alt başlıklar
- Vakfiye merkez alınarak bani, yapı tipi ilişkisi, vakfiyeye sonradan eklenenler ve vakfiye bezeme ilişkisi
- Bani merkezli yapı bağlantısı
- Yapı tipi tanıtımı (kervansaray, kümbet, türbe, mescit, zaviye, medrese, selsebil, köprü, hankah, cami, tekke, hastahane, mevlevihane, kastel, namazgah)
- Kütüphanecilik ve arşivcilik
- Külliye anlatımı
- Ülke/bölge/shehirlerin imâr faaliyeti ve yapılar
- Bilgisayar – vakıf araştırmaları bağlantısı
- Kitabeler
- Mimari yapıların ve el sanatı eserlerinin koruma ve onarımları
- Bezeme, yapı – bezeme ilişkisi
- Müze
- Biyografi
- Bibliyografya, lügatçe
- Mimari öge tanıtımı (mimber, şadırvan vb)
- El sanatları ve görsel sanatlar (resim, minyatür, halı ve kilim)
- Mimar, sanatçı (nakkaş gibi)
- Halk bilimi

İkinci on sayıda da günümüz Türkiye sınırları ile sınırlarımız dışında kalan çok sayıda il, ilçe veya bölge ve ülkeler ya doğrudan ya da dolaylı olarak tanıtılmaktadır. Bu bağlamda Bulgaristan, Almanya, Kuzey Kıbrıs, Batı Türkistan, Bağdat, Şam ve Priştine yazarlara konu olan yerlerdir. Milli sınırlarımız içinde İstanbul, Edirne, Konya, Erzurum, Kayseri, Manisa, Bursa, Antalya, Eskişehir, İzmir, Isparta, Ankara, Yozgat, Uşak, Çankırı, Giresun, Hatay, Malatya, Sivas, Niğde, Gaziantep, Çanakkale, Trabzon ve Adana'nın il yada ilçe merkezlerindeki kültürel yapı ve eserler dergiye konu oluşturmuştur.

Sonuçta Vakıflar Dergisi, üç çeyrek zaman dilimine damgasını vuran bir dergi olarak kendisine yüklenen misyonunu gerçekleştirmiş; vizyonunu da gittikçe genişletme gayreti içine girmiştir. Geriye dönüp baktığımızda dergi yıl veya ay olarak düzenli yayımlanmamış olsa da ara verilen yıllardan sonra çıkartılan dergiler sanki açığı kapatmak istercesine oldukça hacimli tutulmuştur. Ayrıca dergi ilk kez okuyucu ile buluştuğu 1938 yılından günümüze kadar dünyada ve Türkiye'de kimi zaman siyasal ve iktisadi hayatta yaşanan olumsuz gelişmeler ister istemez dergiyi de etkilemiştir. Savaş ve ekonomik kriz yılları, yönetim kademelerindeki bürokratların bakış açıları derginin basım ve şekillenmesini doğrudan etkilemiştir.

*Üç çeyrek zaman dilimine damgasını vuran bir dergi olarak kendisine yüklenen misyonunu gerçekleştirmiş vizyonunu da gittikçe genişletme gayreti içine girmiştir. Geriye dönüp baktığımızda dergi yıl veya ay olarak düzenli yayımlanmamış olsa da ara verilen yıllardan sonra çıkartılan dergiler sanki açığı kapatmak istercesine oldukça hacimli tutulmuştur.*

Vakıflar Dergisi, yazarlarının genelde orijinal makaleleriyle okuyucu kitle üzerinde prestijini sürekli korumuştur. Dergide yayımlanan çok sayıda yazı hâlâ kaynak eser özelliğini korumakta ve bu durum da dergiye olan ilgi ve saygıyı artırmaktadır. İçerdiği bilgilerin güvenilirliği yazarlarının toplumca da tanınan kişilerden oluşması araştırmacılar için tercih konusu olmaktadır.

Bu bağlamda derginin bugünlere gelmesine katkı sağlayan Vakıflar kurumu personeline, yazıları ile dergiyi güçlendiren yazar kadrosuna, yayın ve yayın danışma kurulu üyelerine, editörlere, hakemlere ve diğer aşamalarda emeği geçenleri anımsayarak kutlamamız gerekir.